

Posudek diplomové práce Jitky Kubištové
Výzkum slovosledných tendencí v českém znakovém jazyce

Téma diplomové práce zvolila J. Kubištová se zřetelem k povaze magisterského studia oboru i k potřebě rozvíjet popis českého znakového jazyka. Jak práce ukazuje, autorka si (jistě i při zohlednění dosavadních poznatků o slovosledu českého znakového jazyka) jasně vymezila, čím se chce zabývat a z jakého materiálu přitom bude vycházet.

Svůj materiál a jeho analýzu diplomantka rozumně usouvztažňuje se stručnými, už „hotovými“ popisy slovosledné situace v češtině a ve vybraných cizích znakových jazycích, americkém, britském a australském. (V rekapitulaci těchto poznatků by čtenář přivítal, např. na s. 11, 22, 23, 26 ... 31,37 aj., soustavnější odkazy ke stránkám, na nichž uváděné informace figurují). Ještě před shrnutím informací o češtině a vybraných znakových jazycích je v práci uvedena krátká kapitola nazvaná „Syntaktická typologie ve vztahu k ČJ a ČZJ“; v této souvislosti by mne zajímalo, k jakému typu jazyka, když už jsou zmíněny (s. 12: „topic prominent „X „subjekt prominent“), by autorka na základě svého výzkumu český znakový jazyk přiřadila – a proč (a kam by – a proč – přiřadila češtinu). V souvislosti s tím bych byla ráda, kdyby při obhajobě autorka vysvětlila, jak vidí vztah mezi topikalizací – a „dělením“ (viz s. 12) výpovědi na téma a réma, resp. aktuálním členěním.

Autorčiny poznatky o slovosledu (o slovosledných tendencích) českého znakového jazyka jsou opřeny o rozsáhlý materiál. Už jeho získání – a to je třeba ocenit – si nepochybně vyžádalo značný čas, časově i jinak náročná byla jistě rozvaha nad způsobem jeho utřídění a jeho analýzy – a netřeba pochybovat ani o náročnosti zpracování materiálu a jeho uvedení do výsledné podoby v papírové i elektronické podobě práce. Ve vztahu k materiálu i ke způsobu jeho popisu je zdůrazněno kontextové zapojení analyzovaných jednotek („vět“ českého znakového jazyka; přitom problému vymezení věty ve vizuálně motorických jazycích si je autorka dobře vědoma). V souvislosti s důrazem na kontext (viz i v zadání práce) mi není jasné vymezení autorčina postupu (např. s. 33) v porovnání s předchozím výzkumem slovosledu českého znakového jazyka, v němž informanti, jak píše autorka, popisovali „dění na obrázku ve znakovém jazyce“ (s. 33). Jde mi mj. o formulaci „Slovosled tak zkoumali na základě izolovaných nahrávek, nezkoumali věty v kontextovém zapojení.“ Není mi jasné, co autorka rozumí výrazem „nahrávek“, užitým také na s. 34 (nahrávek příběhu?). Mohla by autorka při obhajobě rozdíly v obou přístupech konkrétně vyložit, zvl. se zřetelem k tomu, jak se do jejich pozorování zřetel ke kontextu (dle jejího názoru absentní ve výzkumu předchozím) promítá? Mé ne-porozumění této věci se opírá o autorčino konstatování, že natočila celé příběhy v českém znakovém jazyce, analyzovala však, pokud dobře rozumím, jednotlivé věty - viz např. s. 35 nebo v závěru (s. 115) formulace „V rámci mého výzkumu jsem analyzovala téměř 700 vět.“ I jinde v práci se jako se základní jednotkou analýzy pracuje právě s větou – např. s. 11, 116 aj. A nemýlím-li se, pak také pojem/termín „tematicko rematická posloupnost“ (pokud se objevuje, např. s. 54,55) je v práci spojován právě s tímto vyděleným celkem, totiž s větou.

Nechci zde setrvávat u jednotlivostí, které by čtenář, jehož téma zajímá, potřeboval ujasnit – i když by bylo užitečné vědět např. jak autorka pracuje s pojmem / termínem morfém (např. s. 112), jak je to se zápisem indexu $\dot{\iota}$ u prostorových sloves (např. s. 55,56), jaké bylo (či bylo) kritérium ovládnutí českého znakového jazyka „na výborné úrovni“ (s. 37), zda je výraz „objekt“ užíván opravdu pouze jako výraz metajazykový, jak je to s topikalizací „větných členů“, mezi něž se řadí „substantivum, verbum, příslovečné určení času a místa“ (s. 82) apod.

Chtěla bych spíše autorku poprosit, aby při obhajobě ujasnila alespoň něco z toho, co práce naznačuje / k čemu směřuje, jaké otázky klade – a co možná pro čtenáře, který není do problematiky ponořen do té míry jako autorka, není úplně zřejmé.

1. První okruh otázek souvisí se skutečností, že diplomová práce kol. Kubištové přináší (částečně) jiné informace než dosavadní výzkumy českého znakového jazyka (studentská seminární práce o slovosledu, Záhumenská), resp. informace odlišné od (implicitně artikulované) intuitivní reflexe rodilých uživatelů (srov. s. 53 o postavení modálního slovesa a o výuce v kurzech českého znakového jazyka). K tomu bych ráda položila ne jednoduchou otázku: jakým skutečným / faktorům autorka zjištění těchto rozdílů, popř. tyto rozdíly samé připisuje? A v souvislosti s tím: je možné už na základě vlastního získaného materiálu stanovovat nějaká „pravidla“ – viz např. (s. 96) „pravidla“ nemanuálního chování při topikalizaci? Jak by bylo / mohlo být hodnoceno porušení těchto „pravidel“?
2. Lze – nejen v souvislosti s topikalizací – hodnotit některá vyjádření porušující (ve výzkumném vzorku) zjištěný slovosled jako vyjádření negramatická? Pokud ano, která, pokud ne, proč ne? A v souvislosti s tím: bylo by možné říci, zda se do některých zjištěných slovosledných vzorců (zase ne pouze pokud jde o topikalizaci) promítá i pragmatický aspekt?
3. Jak se má k sobě simultánnost a inkorporace? O simultánnosti autorka (s. 11) píše: „Ve své práci jsem věty, ve kterých se objevila simultánnost na syntaktické rovině, pouze označila a dále jsem je nezkoumala.“ Inkorporací se ovšem autorka zabývala – v ní se simultánnost neuplatňuje? Nebo nejde o „simultánnost na syntaktické rovině“? O jakou „rovinu“ pak jde? Mohla by autorka svůj výklad při obhajobě ilustrovat konkrétními příklady?
4. Bylo by možné – ve vztahu k českému znakovému jazyku – stručně pojmenovat alespoň dvě, tři „slovosledné tendence“, pokud budeme výrazu „tendence“ rozumět nikoliv jako (viz SSČ) „sklon, náchyllost“, ale jako „směr postupu jevu“?

Diplomová práce jako celek je psána kultivovanou češtinou (z odborného stylu nejnápadněji vybočuje jen pojmenování „fotky“, s. 83n.), pravopisné problémy se téměř nevyskytují, problémy stylizační (které nikdy nebrání porozumění) velmi zřídka, řídké jsou také chyby / omyly jiné (např. s. 25 Mikulíková X v seznamu literatury s. 119 Mikulová, s. 28 Susan Deucharová, s. 31 v textu jednou Schembri – Johnston, jednou naopak).

Závěr: Diplomová práce J. Kubištové je práce opřená o bohatý a důkladně zpracovaný materiál, který autorku dovedl k poznatkům, jež (částečně) revidují dosavadní poznatky o slovosledu českého znakového jazyka. Jak autorka zmiňuje v závěru, tento materiál by se nepochybně mohl stát součástí budoucího korpusu českého znakového jazyka; „založit“ by ho ovšem mohl už materiál shromážděný v předchozích bakalářských a diplomových pracích oboru ČNES. Přínos práce pak není (byť tak autorka skromně soudí) v „sesbírání základního materiálu“ – podnětné jsou také poznatky, které analýza materiálu přinesla, a svým způsobem i některá východiska této analýzy (např. soustavné nahlédnutí slovosledu ve vztahu k typům sloves českého znakového jazyka).

Diplomová práce Jitky Kubištové *Výzkum slovosledných tendencí v českém znakovém jazyce* splňuje požadavky na diplomovou práci kladené a může být podkladem obhajoby.

Alena Macurová
5.9. 2013

Návrh klasifikace: výborně

